

5. Проць Н. В. Формування податкових надходжень місцевих бюджетів в контексті бюджетної децентралізації / Н. В. Проць // Фінансовий простір. – 2015. – № 1. – С. 221-227.
6. Статистичний щорічник України за 2014 рік [Електронний ресурс] / за ред. О. Г. Осаулєнка. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm

Сковыра И.А.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ БЮДЖЕТА РАЗВИТИЯ РЕГИОНА

Аннотация

В статье определена суть понятия бюджета развития. Проанализированы проблемы формирования бюджета развития региона. Представлены доходы и расходы бюджета развития местных бюджетов Украины. Выделена роль бюджета развития региона как основы формирования инвестиционного потенциала территорий. Предложены пути успешного становления бюджета развития региона.

Ключевые слова: местные бюджеты; бюджет развития; бюджет развития местных бюджетов; доходы бюджета развития местных бюджетов; проблемы формирования бюджета развития.

Skovyra I.A.

Ivan Franko National University of Lviv

BUDGET PROBLEMS OF FORMATION REGION

Summary

In the article the essence of the concept of the development budget. The problems of the budget of the region. Presented by budget revenues and expenditures of local budgets Ukraine. Highlight the role of the development budget guidelines for the development of the region as potential investment areas. The ways of becoming a successful budget development.

Keywords: local budgets; budget development; budget of local budgets; Budget revenues of local budgets; the problem of the budget.

УДК 339.138

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Смачило В.В., Христосова Н.С.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Стаття присвячена дослідженню сучасних тенденцій трансформацій експортного потенціалу. В роботі проведено аналіз трактування поняття «експортний потенціал». Визначено ключові експортні позиції по товарам та послугам в Україні. Проведено аналітичний огляд ринків збуту та використання квот. Досліджено ризики та переваги зони вільної торгівлі з ЄС.

Ключові слова: потенціал, експортний потенціал, експорт, товари, послуги, зовнішня торгівля.

Постановка проблеми. В сучасних умовах світової економіки експортний потенціал є найважливішою характеристикою економічної потужності будь-якої країни та сильним важелем в розвитку національної економіки. Його вважають однією зі складових економічного потенціалу, яка забезпечує не процес виробництва, а процес споживання, тобто процес реалізації продукції на зовнішньому ринку. У такий складний соціально-економічний період в Україні, питання збереження та нарощення експортного потенціалу стоїть в ряду основних проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням визначення «експортного потенціалу»

займався широке коло дослідників [1-6], але в той же час не існує узгодженої думки щодо його трактування.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Соціально-економічна криза, що охопила національну економіку, вимагає постійного аналізу та вирівнювання вектору розвитку зовнішньоекономічних торгових зв'язків. Не дивлячись на значну кількість публікацій в сфері аналізу зовнішньоекономічної торгівлі, необхідно проводити дослідження пріоритетних товарів та послуг, а також ринків збуту.

Мета статті. Головною метою даної статті є визначення експортного потенціалу і виявлення

ключових експортних позицій за товарами та послугами, а також огляд ринків збуту та використання України квот.

Виклад основного матеріалу. Автори по різному трактують визначення експортного потенціалу, деякі з них наведені в таблиці 1. Проаналізувавши визначення сутності експортного потенціалу можемо зробити висновок, щодо їх неузгодженості. В той же час нам імпонує думка Кириченко О. М., який у своєму визначенні враховує як наявний обсяг експорту, так і можливість його збільшувати. Щоб визначити поточний стан експортного потенціалу України, проаналізуємо динаміку реалізації товарів та послуг на основі даних [7].

Їх репрезентовано на рис. 1. З даного рисунку явно видно кризові періоди в розвитку зовнішньої торгівлі, що співпадають зі світовою економічною кризою 2008-2009 рр. та соціально-економічною кризою в Україні 2014 р. при цьому слід відмітити менший негативний вплив на експорт послуг вказаних негативних явищ, аніж на обсяг реалізації товарів. Для аналізу експортного потенціалу, вважаємо за необхідне, розглянути ключові товари та послуги, які займають найбільшу частку в загальному обсязі.

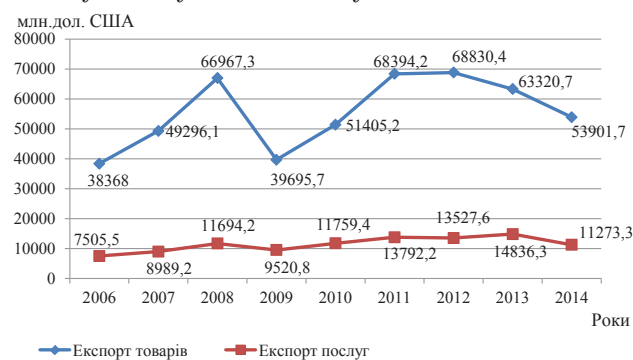

Рис. 1. Динаміка експорту товарів та послуг в Україні за 2006-2014 роки, млн. дол. США

Розробка авторів за джерелом [7]

На основі даних Державної Служби статистики України [7] було виявлено п'ять таких по-

зицій серед товарів: чорні метали (питома вага в загальній структурі експорту 27-23,9%), зернові культури (5,7-12,1%), руди, шлак і зола (5,3-6,4%), реактори ядерні, котли, машини (5,2-6,1%), палива мінеральні: нафта і продукти її перегонки (3,7-8,3%). Серед послуг було виявлено три провідних позиції: транспортні послуги (питома вага в загальній структурі експорту 64,2-53,8%); послуги в сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги (14,9-6,24%) та ділові послуги (11,1-10%).

Динаміку ключових складових експорту товарів та послуг наведено на рисунку 2 та 3 відповідно. Як бачимо з рис. 2, за аналітичний період динаміка експорту чорних металів має тенденцію до зниження. В 2012 р. в порівнянні з 2011 р. експорт зменшився на 3125696 тис. дол. США або 16,93%. В 2013 р. в порівнянні з 2012р. зниження становило 6,66%, а в 2014 р. порівняно з 2013 р. 9,87%. Експорт зернових культур, руд, шлаку та золи, а також ядерних реакторів, котлів та машин протягом аналітичного періоду має нестабільну динаміку.

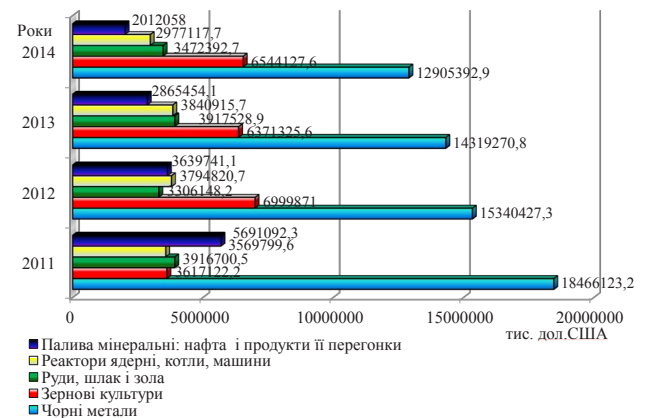

Рис. 2. Динаміка ключових складових експорту товарів

Розробка авторів за джерелом [7]

Так, за першою групою товарів в 2012 р. порівняно з 2011 р. експорт збільшився на 3382749 тис. дол. США, а в 2013 році порівняно з

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття «експортний потенціал»

Автор	Визначення
Бегма В. М. [1, с. 45].	Це частина загального економічного потенціалу, що здатна відтворювати свої конкурентні переваги на зовнішньому ринку або обсяг благ, які національна економіка може створити і реалізувати за межі держави. Це поняття можна застосовувати як до країни в цілому, так і до окремих галузей чи підприємств
Голіней С. В. [2, с. 136].	Це можливості країни з експорту продукції; продукція, що має конкурентні переваги і може конкурувати на зовнішньому ринку
Коломієць В. В. [3, с. 69].	Експортний соціально-економічний потенціал – здатність виробляти і реалізовувати на конкретних закордонних ринках у перспективі конкурентоспроможні товари та послуги при досягнутому рівні розвитку економіки і системі організаційно-економічної підтримки експорту
Кириченко О. М. [4, с. 66].	Це соціально-економічна категорія ринкової економіки, яка відбиває можливості галузі (підприємства) зберігати або збільшувати обсяг експорту в довгостроковій перспективі, використовуючи сукупність національних і зовнішніх чинників, що дають можливість ефективно конкурувати на світовому ринку
Рогов В. В. [5].	Це здатність національної економіки, її секторів, галузей, підприємств та компаній виробляти конкурентоспроможні на світовому ринку товари та послуги шляхом використання як порівняльних національних переваг, так і нові конкурентні переваги
Фомішин С. В. [6, с. 190].	Це сукупність природних, виробничих, науково-технічних, трудових та фінансових ресурсів країни, що використовуються або можуть бути використані для розвитку її зовнішньоекономічних зв'язків

2012 р. він знизився на 8,98%. В 2014 році знову відмічаємо зростання на 2,71%. В 2012 р. в порівнянні з 2011 р. відмічаємо зменшення експорту руд, шлаку та золи на 610552 тис дол. США (-15,59%). В 2013 р. експорт за цією групою товарів порівняно з 2012 р. збільшився на 18,49%. А в 2014 р. відмічаємо знову спад експорту на 11,36% в порівнянні з 2013 р. Експорт ядерних реакторів, котлів та машин в 2012 р. порівняно з 2011 р. збільшився на 225021,1 тис дол. США (6,3%), в 2013 р. порівняно з 2012 р. експорт збільшився на 1,21%. В 2014 р. відмічаємо значне зниження експорту за цією групою товарів на 22,49% порівняно з 2013 р.

Експорт мінерального палива має стабільну динаміку зниження. В 2012 р. порівняно з 2011 р. він зменшився на -36%, в 2013 р. порівняно з попереднім роком на 21,27%, а в 2014 р. - 29,78% в порівнянні з 2013 р.

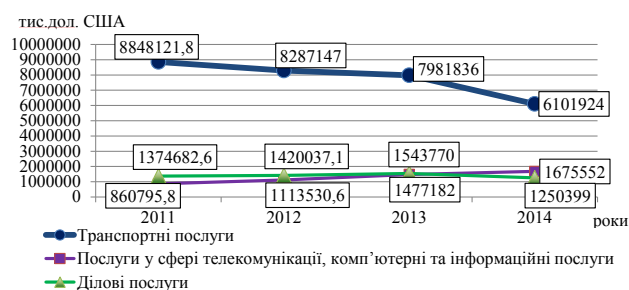

Рис. 3. Динаміка ключових складових експорту послуг

Розробка авторів за джерелом [7]

З аналізу рис. 3 можемо зробити висновок, що динаміка транспортних послуг за аналітичний період має тенденцію стабільну до скорочення. Так, в 2012 р. порівняно з 2011 р. експорт транспортних послуг знизився на 6,34%, в 2013 р. порівняно з 2012 р. - на 3,68%, а в 2014р. падіння посилюється порівняно з 2013 р. і становило 23,55%.

Динаміка експорту ділових послуг має нестабільну динаміку. З 2011 року по 2013 рік вона має тенденцію до збільшення, а вже в 2014 році до зменшення. Ланцюгові темпи приросту становили 3,3% та 8,71% відповідно. В 2014 р. їх обсяг експорту знизився на 293371 тис. дол. США (або на 19,0%).

Позитивну зростаючу тенденцію мають лише послуги в сфері телекомунікації та комп'ютеризації. Щорічний ланцюговий темп приросту становить: в 2012 р. - 29,36%; в 2013 р. - 32,66%; в 2014 р. - 13,44%.

За I півріччя 2015 року найбільше товарів було експортовано з Дніпропетровської, Донецької та Запорізької областей. Харківська область знаходиться на 8-му місці по кількості експортованої продукції. Лідерами з експорту послуг за I півріччя 2015 року. стали Одеська, Миколаївська та Львівська області, Харківська область зайняла п'яте місце. Така тенденція пояснюється вже розглянутою структурою експорту товарів та послуг.

В багатьох випадках нарощення експортного потенціалу визначається не лише можливістю виробництва тих чи інших товарів або надання тих чи інших послуг, але й ринками збуту. Останнім часом здійснюється переорієнтація національної економіки не лише в плані визначення експортних галузей та товарів, а й в плані ринків збуту. Так, в 2014 році обсяг реалізації товарів в країні СНД зменшився на 7195 млн. дол. США (або на 32,6%) в порівнянні з 2013 роком, але зріс в країні ЄС на 244,3 млн. дол США (або на 1,46%). Якщо в 2013 році найбільше послуг було експортовано до країн СНД, то в 2014 році переорієнтація відбулася в бік Європи. Зміна вектору зовнішньої торгівлі поглибитися ще вступом в дію зони вільної торгівлі (ЗВТ) з ЄС, яка набирає чинності з 1 січня 2016 року. Очікується, що вже в перший рік дії вільної торгівлі для України в ЄС діятимуть нульові ставки увізного мита на 89,4% товарної номенклатури (24,8% товарної номенклатури ЄС вже сьогодні має нульові ставки увізного мита, а на 64,6% товарної номенклатури знижуються ставки увізного мита для України відповідно до положень Угоди). В той же час слід відмітити неповне використання квот за деякими групами товарів, які були позбавлені з боку країн ЄС мита. Так, за даними аграрного інформаційного агентства [8], на 100% було використано лише річну квоту на мед, ячмінну крупу та борошно, зерно зернових злаків, оброблені томати, виноградні та яблучні соки. Зовсім не було використано квоту на такі продукти як: баранина, цукрові сиропи, оброблений крохмаль, гриби, продукція з обробленого молока та масла, сигари

Таблиця 2

Переваги та ризики створення ЗВТ

Переваги створення ЗВТ	Ризики створення ЗВТ
<ul style="list-style-type: none"> - Полегшення доступу українських товарів і послуг на ринок Євросоюзу. - Збільшення експорту товарів та послуг до країн ЄС. - Модернізація та переоснащення українських підприємств. - Збільшення інвестицій з боку ЄС в економіку України. - Збільшення валютних надходжень за рахунок двосторонньої торгівлі. - Впровадження нових стандартів якості, що веде до підвищення конкурентоспроможності. - Стимулювання розвитку конкуренції. - Доступ до якісної техніки, засобам захисту рослин, тощо. - Сприяння зовнішньої торгівлі, шляхом забезпечення ефектної діяльності митних органів. - Зближення законодавства України з законодавством Євросоюзу, що веде до гармонізації правового поля та полегшує діяльність торговельних суб'єктів. 	<ul style="list-style-type: none"> - Значні витрати на адаптацію та імплементацію нових законодавчих актів. - Збільшення конкуренції на внутрішньому ринку України та витіснення вітчизняного виробника. - Необхідність значних коштів на переоснащення та модернізацію українських підприємств. - Неготовність українських підприємств до переозброєності та модернізації. - Зростання негативного для України сальдо двосторонньої торгівлі. - Обмежена можливість надання захисту «незрілим» галузям економіки, які не досягли належного рівня конкурентоспроможності та потребують державної підтримки. - Зменшення попиту на сільськогосподарську техніку вітчизняного виробництва.

Розробка авторами за джерелом [9]

та цигарки, продукти переробки солоду та крохмалю. Це пояснюється декількома причинами: слабкою інформаційною підтримкою, відсутністю досвіду роботи з країнами ЄС та партнерів за кордоном; невідповідність стандартів та норм ЄС продукції українського виробництва; незначним обсягом квот на постачання товарів, що не зацікавило потенційних експортерів. Звичайно, переорієнтація економіки на інші ринки збуту та товари створює підвищені ризики для експортерів, які вже працюють в традиційних для України експортних галузях, в той же час, нові експортери також ризикують, адже стикаються з невідомими умовами ведення господарської діяльності за кордоном. В таблиці 2 наведено переваги та ризики створення ЗВТ.

Як бачимо, експортний потенціал України використовується не повністю. Існує велика кількість товарів та послуг які, на даний момент, не експортуються, що слід віднести до негативних явищ. Така ситуація обумовлена багатьма причинами і потребує докладного вивчення. Ті товари та послуги, експорт яких характеризується позитивною тенденцією, слід вважати базовими, а пріоритетними – ті, які створюють високий рівень доданої вартості всередині країни та мають закінчений цикл виробництва в Україні, або мають інноваційне забарвлення (серед послуг це комп'ютеризація).

Висновки і пропозиції. Узагальнюючи все вищесказане, можемо сформулювати такі висновки:

- відмічаємо значне скорочення експортного потенціалу України внаслідок соціально-економічної кризи як за товарами, так і за послугами, що є негативною тенденцією в розвитку національної економіки;

- динаміка ключових складових експорту товарів представлена, в основному, сировинними галузями: чорні метали, руди, шлаки, зола, палива мінеральні. Негативність даного моменту проявляється через: мінімальний обсяг доданої вартості, яка створюється в економіці України; відсутність створення нових робочих місць внаслідок від-

сутності переробки сировини в готову продукцію (порушується виробничий ланцюг); обмеженням зростання переробних галузей економіки; недоотримання податків та зборів внаслідок скороченого виробничого ланцюга; вичерпання обмежених ресурсів (руди, мінеральних палив).

- динаміка ключових складових експорту послуг є різноспрямованою: позитивну зростаючу тенденцію мають лише послуги в сфері телекомунікації та комп'ютеризації; транспортні та ділові послуги мають негативну тенденцію до скорочення. Послуги мають більшу можливість до маневреності, що й нівелювало негативні тенденції в цій сфері. Послуги в сфері телекомунікації та комп'ютеризації можна вважати ключовою галуззю, яка повинна стати перспективною, бо заснована на людському капіталі і є провідною в економіці знань.

- загальне скорочення експорту товарів та послуг відбулося в структурі. Соціально-економічна криза та прогрішення взаємовідносин з РФ стало причиною переорієнтації експорту на інші країни.

- надання Україні квот на безмитний експорт в країни Євросоюзу не став фактором росту обсягів реалізації продукції на європейські ринки внаслідок: неготовності вітчизняних виробників до вимог та стандартів ЄС; незначних обсягів квот, які не компенсують вартість переорієнтації виробництва продукції на нові стандарти; незнання правил та порядку, а також складність ведення торгівлі з європейськими партнерами.

- введення ЗВТ за ЄС з 1 січня 2016 року спричиняє загрози та надає можливості для вітчизняних виробників;

- наявний обсяг експорту має тенденції до збільшення, що буде свідчити про більш повне використання експортного потенціалу національної економіки України.

У якості подальших досліджень пропонується поглиблене вивчення ролі кожного з регіонів в експортному потенціалі та виявлення напрямків їх збалансування з метою рівномірного розвитку національної економіки.

Список літератури:

1. Бегма В. М. Деякі аспекти визначення експортного потенціалу українського оборонно – промислового комплексу // «Проблеми науки». – 2007. – № 7. – С. 45-51.
2. Голіней С. В. Державне регулювання експортного потенціалу України // «Механізм збалансованого розвитку промислового виробництва». – Київ, 2005. – С. 130-139.
3. Коломієць В. В. Передумови дослідження експортного потенціалу регіону // Зб. наук. пр. Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – Черкаси: ЧДТУ. – 2003. – Випуск 8. – С. 69-77.
4. Кириченко О. М. Експортний потенціал харчової промисловості України // Наукові праці Українського державного університету харчових технологій: К.: УДУХТ. – 1999. – № 5. – С. 66-69.
5. Тюріна Н. М. Сутнісні характеристики експортного потенціалу [Електронний ресурс] // Вісник ХНУ. – 2003. – № 4. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2009_4_3/189-196.pdf
6. Фомишин С. В. Международные экономические отношения на рубеже тысячелетий: Учебное пособие / Фомишин С. В. – Херсон: Олди-плюс, 2002. – 560 с.
7. Офіційний сайт Державного комітету статистики України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>.
8. Аграрне інформаційне агентство // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agravery.com>
9. Доступно про Угоду про асоціацію з ЄС // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://geostrategy.ua/node/549>

Смачило В.В., Христосова Н.С.

Харьковский национальный университет строительства и архитектуры

ИССЛЕДОВАНИЕ ЭКСПОРТНОГО ПОТЕНЦИАЛА УКРАИНЫ

Аннотация

Статья посвящена исследованию современных тенденций трансформации экспортного потенциала. В работе проведен анализ трактовки понятия «экспортный потенциал». Определены ключевые экспортные позиции по товарам и услугам в Украине. Проведено аналитический обзор рынков сбыта и использования квот. Исследованы риски и преимущества зоны свободной торговли с ЕС.

Ключевые слова: потенциал, экспортный потенциал, экспорт, товары, услуги, внешняя торговля.

Smachylo V.V., Khrystosova N.S.

Kharkov National University of Construction and Architecture

RESEARCH OF EXPORT POTENTIAL OF UKRAINE

Summary

The article investigates the transformation of the modern trends of export potential. The paper analyzes the interpretation of the concept of «export potential». Identify the key export items of goods and services in Ukraine. An analytical overview of the markets and the use of quotas. Investigated the risks and benefits of a free trade zone with the EU.

Keywords: potential, export potential, export, goods, services, foreign trade.

УДК 339.13.012.434

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НЕДОСКОНОЛОЇ КОНКУРЕНЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Соболева М.В.

Київський національний університет імені Юрія Тараса Шевченка

У статті досліджуються теоретичні аспекти розвитку теорії недосконалої конкуренції в умовах глобалізації. Визначено основні тенденції розвитку сучасної конкуренції. Аналізуються основні концептуальні положення теорії «монополістичної» та «недосконалої» конкуренції. Визначено характерні особливості досконалої конкуренції у сучасних умовах господарювання.

Ключові слова: глобалізація, досконала конкуренція, недосконала конкуренція, диференціація, стратегічні альянси, конкурентоспроможність.

Постановка проблеми. За останні десятиліття під впливом глобалізації економічних процесів характер конкуренції в основних галузях розвинених країн значно змінився. У конкуренції з'являються нові явища: відбувається розширення меж ринків, у результаті чого зростає ступінь конкуренції, а вхід на міжнародні та внутрішні ринки полегшується; скорочується життєвий цикл товару за рахунок постійної появи нових товарів або ж модифікацій вже існуючих товарів. Це слугує додатковим фактором посилення конкуренції, а також призводить до зростання рівня диференціації товарів на ринках.

Для економіки України актуальним є входження у світовий простір. Це потребує підвищення конкурентоздатності національних підприємств на світовому ринку. Дане завдання тісно пов'язане зі структурною перебудовою економіки в цілому, ускладненням інноваційної складової у розвитку науково-технічної модернізації, що у майбутньому дозволить створювати нові виробничо-наукові

комплекси. Розвиток інформаційних технологій, формування інтернет-залежних ринків, розширення ринків збуту товарів веде за собою розширення інструментарію конкурентної боротьби. Якщо для конкуренції, характерної для кінця ХХ століття, була можливою боротьба між фірмами за ціною або якістю продукції, або якомусь іншому параметру, то сучасні фірми вимушені конкурувати за всіма параметрами одночасно (ціні, якості та іншим). Дослідження цих процесів важливе як для розвитку методології обґрунтування нових процесів і явищ, так і для пояснення їх тенденцій і наслідків для національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Під впливом глобалізації економічних відносин конкуренція набуває нових характеристик, тому цілком обґрунтовано виникає інтерес до тих теоретико-методологічних положень та наукових ідей, що дозволяють визначити проблеми та закономірності розвитку конкуренції в економіці, котра забезпечує досягнення високих результа-